

Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, ISSN: 1309-8039
Yıl: 2026 Cilt: 18 Özel Sayı

Atf (APA): Aktan, C.C. 2026. “Örtülü Ödenek ve Besleme Basın Türk Maliye Tarihinin Yassıada’daki Büyük Gök Gürültüsü ve Türk Basınının Kuru Gürültüleri (Sâbık ve Sâkıtlar, Besleme ve Kuyruklar)”, Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 18 (Özel Sayı): 162-169.

ÖRTÜLÜ ÖDENEK ve BESLEME BASIN

Türk Maliye Tarihinin Yassıada’daki Büyük Gök Gürültüsü ve
Türk Basınının Kuru Gürültüleri
(Sâbık ve Sâkıtlar, Besleme ve Kuyruklar)

Secret Fund and Nurtured Press in Turkey

Coşkun Can Aktan¹

I. GİRİŐ

Bu yazının kaleme alınmasının ana gayesi hükümetlere sözde “devletin âli menfaatleri”, “devletin yüksek menfaatleri”, “devlet itibarının gerekleri” ya da “... siyasi, sosyal ve kültürel amaçlar” adıyla gizli bir kasa yaratılmasının nasıl dramatik ve trajik neticelere vardığını, bunun yanı sıra söz konusu uygulamalarla transfer devletinin nasıl rant yaratma ve rant dağıtma sürecine dönüştüğünü; kişilerin, çıkar gruplarının, basın ve medyanın, şair ve yazarların “kara bütçe” olarak adlandırılan *Tahsîsât-ı Mestûre* fonlarından nasıl pay almak için yarıştıklarını anlamak, ortaya çıkan neticeler üzerine düşünmek ve bu çerçevede reformlar yapmak olarak özetlenebilir.

II. TÜRK MALİYE TARİHİNDEKİ ÜRKÜTÜCÜ GÖK GÜRÜLTÜSÜ

“Bir halkın ruhu, kültür seviyesi, toplumsal yapısı, siyasi uygulamaların kalıntısı o ülkenin mali tarihinde yazılıdır. Geçmişten öğrenilecek dersleri ve mesajları bilmek isteyen kişi, tarihin gök gürültüsünü başka hiçbir yerde olmadığı kadar net bir şekilde duyabilir... Devlet maliyesi, toplumun, özellikle de siyasi yaşamının incelenmesi için en iyi başlangıç noktalarından biridir.”

Joseph A. Schumpeter

Yukarıdaki sözleri 20. Yüzyılın önemli politik iktisatçılarından birisi olan Joseph Schumpeter’in (1883-1950) *Vergi Devleti* başlığını taşıyan çalışmasından aktarıyorum (Schumpeter, 1991:7). Her devletin maliyesi o devletin ve o toplumun kimliğini açıklar. Türk maliye tarihini de bu sözler ışığında incelemek gerekir.

¹ Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, E-mail: ccan.aktan@deu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4294-2314

Maliye tarihi bir toplumun aynası gibidir. İnsanlardan nasıl vergi ve benzeri adlar altında zorla paralar toplandığı, vergilerin ne üzerinden alındığı, kimlerden alındığı, nasıl harcandığı, nerelere harcandığı, nasıl denetlendiği o toplumun kültürünü ve sahip olduğu değerlerini görmemize yardımcı olur. Vergilemenin kırkma ve yolma sanatına dönüştüğü, toplananlarında da yağmacılığa ve rant kollamacılığa aktarıldığı bir Transfer Toplumu ayıplar ve utançlarla yüzleşmeye mahkûmdur, hırsızlıklar ve yolsuzluklar er geç gün ışığına çıkar. Örtük devletin üzerindeki örtü bir gün kaldırıldığında örtülü vergileme ve örtülü harcamanın ne tür sefillikler ve rezilliklere, dram ve trajedilere yol açtığı geç de olsa anlaşılır.

Schumpeter'e tekrar kulak verelim: Geçmişten öğrenilecek dersleri ve mesajları bilmek isteyen kişi, tarihin gök gürültüsünü başka hiçbir yerde olmadığı kadar maliye tarihinin sayfalarında bulabilir ve okuyabilir.

Türk maliye tarihi bu güzel sözlere bir örnektir. Gerçekten de askeri darbe sonrası Yassıada'da yapılan yargılamalardaki gök gürültüsü öylesine büyük ve korkunç olmuştur ki bugün bile bu uğultular kulaklarımızda çınlamaktadır.

Yassıada yargılamalarına 14 Ekim 1960'ta başlamıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, Başbakan Adnan Menderes, son Bakanlar Kurulu üyeleri, TBMM Başkanı ve Başkanvekilleri Genelkurmay Başkanı ve 395 milletvekilinin aralarında bulunduğu 592 sanık, anayasayı ihlal ve öteki suçlardan yargılanmışlardır. Bu dava sonunda Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanı Adnan Menderes (1899-1961), Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu (1910-1961) ve Hasan Polatkan (1915-1961) İmralı adasına götürülerek idam edilmişlerdir.

Örtülü Ödenek davası sadece bir usulsüzlük ve yolsuzluk değil, hükûmet ile basın ve gazeteciler ve aynı zamanda hükûmet ile edebiyatımızın tanınmış şair ve yazarları arasındaki ilişkilerin boyutlarını da görmemize imkân sağlamıştır. İktidarda bulunan Demokrat Parti'ye yakın basın kuruluşlarının, şair ve yazarların maddi olarak desteklendiği iddiası 27 Mayıs Darbesi sonrası Yassıada yargılamalarında görülen örtülü ödenek davasının da ana konularından birisi olmuştur. "*Besleme basın*" tabiri Demokrat Parti iktidarı döneminde resmi ilanların sıklıkla hükûmet lehine yayın yapan gazetelere verildiği hususunu ifade etmek üzere kullanılan bir kavramdır. Yassıada yargılamalarının başladığı günlerde muhalifler resmi ilanlar yoluyla ödüllendirilen basını ve ayrıca örtülü ödenekten destek alan gazeteleri ve gazetecileri "*Besleme*" ve "*Kuyruk*" ifadelerini kullanarak aşağılamışlardır. Demokrat Parti'nin başında bulunan Başbakan, Bakan ve milletvekilleri içinse "*Düşük*", "*Sâbık*" ve "*Sâkıtlar*" başlıkları gazetelerin ilk sayfalarında manşetlerde yer almıştır.

Yassıada'da görülen dava sonunda Adnan Menderes örtülü ödenekten basın kuruluşlarına, şair ve yazarlara paralar aktardığı ve yine örtülü ödenekten kişisel ihtiyaçlarına yönelik harcamalar yapmaktan suçlu bulunmuştur. Yargılamalarda başkan ve başsavcı tarafından sıklıkla aşağılanan Menderes Yassıada Yüce Divanı'nda ölüme mahkûm edilmiş ve asılarak idam edilmiştir.

Örtülü ödenek davasında sanık olarak yargılanan Adnan Menderes'in görevi kötüye kullanmak suçundan 11 yıl 8 ay ağır olmak üzere 15 yıl 2 ay hapis ve ayrıca 4.878.496 lira ağır para cezası ile cezalandırılmasına oy birliğiyle karar verilmiştir. Ahmet Salih Korur ise 2 yıl 11 aya hapse mahkûm olmuştur.

Millî Birlik Komitesi'nin (MBK) kararı ile oluşturulan Yüksek Adalet Divanı (YAD) Adnan Menderes ve Menderes'in başbakanlık müsteşarı, dönemin MİT Başkanı Ahmet Salih Korur hakkında şu kararları vermiştir:²

- 1- Mahkeme heyeti Menderes'in kendisine ve ailesine yapılan harcamalar suretiyle zimmetine 212.500 lira geçirdiğine. Korur'un da 28.407 lira geçirdiğine,
- 2- Menderes'in kendi partisine ve parti mensupları ile taraftarlarına 1.212.364 lira sarf ettiği ve bu bağlamda DP yararına yapılan harcamaların onun zimmetini teşkil ettiği,
- 3- Menderes'in kendisini ve DP iktidarını destekleyen yazarlara, gazetecilere, mecmua ve ajansa örtülü ödenekten türlü yardımlarda bulunduğu, bu yardımlarda parti menfaatlerini öncelendiği böylece yalnız istihbarat ve devletin yüksek menfaatlerine harcanması gereken bütçeyi, iktidarını tutan gazete yazarlarına akıttığı,
- 4- Cemiyetlere bağış, şahıslara yardım, Cumhurbaşkanlığı masrafları gibi harcamalar örtülü ödenekten karşılandığı, esasen bu kabil masraflar için Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlıklar bütçelerinde az veya çok tahsisatın bulunduğu, bunlar kâfi gelmediği takdirde 1050 sayılı kanun gereğince muamele yapılması gerektiği icabında sonraki sene için bütçesine ona göre yeterli tahsisatın konması gerektiği halde bu kanuni icaplara riayetsizlik edildiği ve böylece Adnan Menderes'in görevini kötüye kullandığı kanaatlerine varılmıştır.

Türk maliye tarihindeki bu ürkütücü gök gürültüsünün sesi kadar Yassıada'da yapılan yargulamalarda tanık olarak dinlenen basın kuruluşu mensuplarının, şair ve yazarların "kuru gürültüleri" de bugün fazlasıyla incelenmesi ve dersler alınması gereken bir hadisedir.

III. BESLEME BASININ KURU GÜRÜLTÜLERİ (ÖRTÜLÜ ÖDENEKTEN BASINA AKTARILAN PARALAR)

Basın: - Şimdi bile hala tüm büyük siyasi olayların nasıl gizlenerek ve örtülü şekilde tiyatroya çıktıklarını, basit olaylar tarafından nasıl örtbas edildiklerini ve onların yanında ne kadar ufak tefek göründüklerini, ancak olduklarından çok uzun süre sonra derin etkilerinin meydana çıktığı ve yeryüzünü titrettiği düşünülürse; şimdi, her gün ciğerlerini bağırarak, örtmek, uyarmak, korkutmak için yırtan basının ne anlamı vardır. - O kulakları ve duyuları başka yöne çeken sabit kuru bir gürültüden daha fazlası mıdır?"

Friedrich Nietzsche

İsterdim ki, bu sözler bir büyük Türk edebiyatçısına ait olsun. Olsun! Asıl önemli olan sözü kimin söylediği değil, sözün büyüklüğü ve vermek istediği mesajdır! Ben kendi adıma Friedrich Wilhelm Nietzsche'nin ifadelerini (Nietzsche, 2012:107) Örtülü Ödenek Davası'nda yaşananlar adına söylenebilecek en güzel sözlerden biri olarak yorumluyorum.

Tarih boyunca kariyer siyasetçiliği gibi gazetecilik de tüm zaman ve mekânlarda daima ahlaki açıdan kötü sınavlar vermiştir. Hükûmetler ve basın arasındaki kirli, gizli ve karanlık ilişkiler partili siyasetin hastalıklarıdır. Dün de öyleydi, bugün de böyledir ve değişen bir şey olmamıştır. Fakat tarihle yüzleşmek ve tarihte yaşananları öğrenmek önemlidir, zira orada alınması gereken dersler ve uyarılar vardır.

Örtülü ödenek davasında açığa çıkan en önemli usulsüzlük ve yolsuzluk hükûmet ile basın kuruluşları ve aynı şekilde gazeteci, şair ve yazarlarla olan kirli ilişkiler olmuştur.

² Bkz. İleri, 1996:71-82. Özduygün, 2022:59-60.

1950-60 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak görev almış olan Adnan Menderes idaresi altında örtülü ödenekten başta şair ve yazar Necip Fazıl Kısakürek'in sahibi olduğu basın kuruluşuna ve diğerlerine aktarılan paralar hiç de yabana atılacak türden basit hadiseler değildir.

Dönemin Başbakanı Adnan Menderes örtülü ödenekten Demokrat Parti'yi destekleyen muhtelif basın kuruluşlarına paralar dağıtıldığı, resmi ilan dağılımındaki objektif esaslardan ve mevzuattan ayrılarak hükümet icraatlarını öven gazete ile dergilerin resmi ilan ile beslendiği, resmi ilan alamayan muhtelif gazete ve dergilere ise örtülü ödenekten nakit yardım yapıldığı iddiaları ile Yassıada'da kurulan darbe mahkemesi heyeti tarafından yargılanmıştır. Mahkeme heyeti bilirkişi raporlarını da okuyarak Menderes'e birçok edebiyatçı ve yazara örtülü ödenekten paralar aktardığını sormuştur.

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ile sonrası oluşturulan Milli Birlik Komitesi bir kararname yayımlayarak durumun soruşturulacağını kamuoyuna duyurmuştur. Kararname'de şunlar yazılıdır:³

“Sabık ve sakıt iktidar organı bulunan gazetelerle, iktidarı destekleyen gazete ve dergileri resmi ilan ve reklamlar, Başbakanlık Örtülü Ödeneği vesaire kaynaklarla beslemek, ihtiyaçlarından fazla kâğıt tahsis ederek maddi imkânlarını genişletmek ve muhalefeti tutan, mücadelecı vasfını taşıyan gazete ve dergilere az miktarda resmi ilan ve ihtiyaçlarından noksan kâğıt tahsis eylemek ve bazen bunları tamamen keserek, tazyik altında bulundurmak suretiyle vazîfenin kötüye kullanılmasına dair, son tahkikat bugün yayınlanmıştır.

Kararname evvela resmî ilan ve reklam mevzuunda çıkan beş ilan kararnamesinin tatbikatını tetkik etmekte ve her kararnamenin tatbikatında gazetelerin aldıkları ilan bedelleri tespit edilmiş bulunmaktadır. Bu rakamlara göre tiraj bakımından düşük olan gazetelere, tiraj bakımından yüksek olan gazetelerden daha çok veya aynı seviyede ilan verilmiştir.”

Bu kararnamenin ardından özellikle Demokrat Parti'ye hasım olan, resmi ilanlardan pay alamayan, örtülü ödenek desteklerinden yararlanmayan bazı muhalif gazeteciler, şair ve yazarlar kaleme aldıkları yazılarında “besleme basın” ve “kuyruk” ifadelerini kullanarak resmi ilan dağıtımını ve örtülü ödenek usulsüzlüklerini sıklıkla gündeme getirmişlerdir.

Esasen “besleme basın” kavramını Örtülü Ödenek davasından çok daha önce kullanan ilk kişi 12 Mart Muhtırası'nın ardından 1971-1972 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak görev yapan Nihat Erım olmuştur. Erım 1950'li yılların başlarında Ulus Gazetesi'ndeki köşesinde kaleme aldığı yazılarında⁴ günlük satışı çok düşük olmasına rağmen hükümetten daha fazla ve haksız bir şekilde resmi ilan alan gazetelere para aktarılmasını sert dille eleştirmiştir. Ulus'ta yer alan haber ve köşe yazılarda hükümetin resmi ilan parasını keyfine

³ “Besleme Basınla İlgili Kararname Dün Yayınlandı” Cumhuriyet Gazetesi, 29 Ekim 1960. Şu kaynaktan aktarıyoruz: Altan, 2022. ; Ayrıca bkz. Ökte, 2023.

⁴ Erım, N. 1953. “Resmî İlan Meselesi”, Ulus, 23 Şubat 1953, 1; Erım, N. 1953. “Beslemenin Tarifi”, Ulus, 24 Şubat 1953, 1-2. Hemen not edelim. Nihat Erım'ın eleştiri yönelttiği konu daha sonra kendi yönetimine de bir ciddi eleştiri olmuştur. Parti içerisinde Nihat Erım'ın dürüstlüğü ve samimiyeti de sorgulanır olmuştur: “...Dün resmi ilan alan herkese besleme diyen şahsın, bugün resmi ilan almakta mahzur görmemesi onun gayri samimi olduğunun en açık delilidir” şeklinde tenkidler yöneltilmiştir. Bkz. “CHP Meclisi Erım'ın Durumunu Tenkid Ettiler”, Vatan, 6 Mart 1955. Şu kaynaktan aktarıyoruz: Karataş, 2021:914.

göre dağıttığı, Adnan Menderes ve hükûmetin icraatlarını öven gazetelere para aktarıldığı; buna karşın muhalif partileri destekleyen gazetelerin ise ilanlarının kesildiğine değer haberler yayınlanmıştır. Öte yandan Demokrat Parti iktidarında örtülü ödenekten en çok yardımın yapıldığı basın kuruluşunun Necip Fazıl Kısakürek'in kurucusu ve başkanlığını yaptığı *Büyük Doğu* adını taşıyan basın kuruluşu olduğu gazetelerde haber konusu olmuştur.⁵

Nihat Erim 24 Şubat 1953 tarihinde Ulus gazetesinde şöyle yazar:

*“Gerçekten resmi ilân alan her gazete asla besleme değildir. Mesela Türkiye'nin öteden beri çıkan veya son bir iki yıldır yeniden kurulmuş olan gazeteleri içinde okuyucularının rağbeti sayesinde yaşayanlar, ayda 20-30 bin liralık resmi ilân alsalar, onlara gene besleme denemez. Besleme gazete, resmi ilân kesildiği yahut belli ölçüde azaltıldığı zaman batmaya mahkûm olan gazetedir.”*⁶

O dönemde Başbakan Adnan Menderes kendisine yöneltilen “besleme basın” suçlamalarına 24 Ekim 1953'te Seyhan Barajının açılış töreninde şu şekilde bir cevap vermiştir:⁷

“... Halk Partisi, resmi ilanların tevzi suretini matbuata görülmemiş bir şiddette baskının delili gibi göstermek hünerini icad etmiştir. Biz resmi ilanları muayyen prensiplere göre dağıtmaktayız. Gazete vardır ki, kendi ilan ettiği gibi tarafsız değil, hatta muhalif de değil, tam manasıyla düşmanca neşriyatı bir gün dahi eksik etmediği halde bugüne kadar o gazeteye ilan vermekteyiz. Dahasını söyleyeyim resmi ilanlar baskısı mı? Eski zamanları bırakınız, çünkü eski zamanlarda Ankara'da Ulus'tan başka gazete çıkarmak bile yasaktı. Resmi ilanlar yüzde yüz Ulus'un inhisarı altındaydı. İktidara gelinceye kadar Zafer gazetesine ilan vermediler. Ulus tamamen beslemedir. Ulus'a ne hacet, Halk Partisi'nin dahi iliğine kemiğine kadar millet kesesinden beslenmiş bir parti olduğundan kimin şüphesi vardır? Hal böyle iken resmi ilanlar mevzuunda başkaları için ne yüzle besleme tabirini kullanabilirler, buna hayret etmemek mümkün değildir. Beslemenin beslemesi olan Ulus gazetesine kendilerini besletenlerin cüretlerine hayret etmemek elden gelmez...”

“Besleme Basın” tabiri Yassıada yargılamalarının görüldüğü sıralarda Mustafa Kemal Atatürk'ün de başyazarlığını yapmış ola yazar, gazeteci ve milletvekili Falih Rıfkı Atay (1960) tarafından da kullanılmıştır. Atay, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi'ni desteklemiş ve bu duruşmaların meşruluğunu savunmuştur. Menderes iktidarı döneminde muhalif basına uygulanan ağır kısıtlamalar nedeniyle mağdur olan ve sıkıntılı günler geçiren Atay belki de intikam duygularıyla Yassıada sanıklarının eleştirmiştir.⁸

Öte yandan gazete patronu Nadir Nadi o yıllarda yaşananları gayet çarpıcı kelimelerle şu şekilde özetler:

“Adnan bey sağ olsundu. Bol ilan tahsisleri, karaborsada ‘nakde tahvil’ edilecek kâğıt istihkakları, nihayet gizli ödenek enjeksiyonları sayesinde gazete hiç okunmasa bile gerçekten ağalar gibi yaşamak mümkündü. Ancak bir kısım patronlar için doğru olan

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Özduygün, 2022.; Karataş, 2021; Bakacak, 2013; Pehlivan, 2024; Ökte, 2023; Çakır ve Yavalar, 2017.

⁶ Erim, N. 1953. “Beslemenin Tarifi”, Ulus, 24 Şubat 1953, 1-2

⁷ Cumhuriyet, 25 Ekim 1953; Zafer, 25 Ekim 1953. Şu kaynaktan aktarıyoruz: Ökte, 2023.

⁸ bkz. Şirin, 2019.

yukarıdaki hüküm bir kısım fikir (!) işçileri için de yanlış sayılmaz. Bunlar arasında da iktidara yanaşanlar, iktidardan menfaat görenler, iktidarın propagandasını yapmak pahasına örtülü ödenekten aylığa bağlananlar, milletvekili aday listesine kabul edilenler, hatta değme patronları kışkandıracak derecede matbaa ve tesis sahibi kılınanlar görülmüştür.”⁹

Demokrat Parti iktidarı dönemine dair gazete sayfalarında yer alan sayısız haberler ve Yassıada duruşmalarındaki sorgulamalar sırasındaki ifadeler çerçevesinde değerlendirildiğinde bir “besleme basın” yaratıldığı, iktidar yanlısı basınının resmi ilanlar, kâğıt tahsisi, örtülü ödenek gibi yöntemlerle desteklendiği tespiti yapılabilir.¹⁰ O dönemde Devlet Radyosu’nda sürekli olarak DP adına propaganda yapma imkânının olması¹¹ hususu da maddi olmayan bir yolsuzluk biçimi olarak maalesef varlığını sürdürmüştür.

IV. SON SÖZ: GÖK GÜRÜLTÜSÜ ve KURU GÜRÜLTÜLERİNİN SESİNİ UNUTMAMAK!

Bu yazı içerisinde Türk mali tarihinde bir Başbakan’ın darağacında sallandırıldığı hüznü dolu hikâyeye yer almaktadır.

Psikolojik, teolojik ve ideolojik ön yargılar ve ön kabullerden kaynaklanan irrasyonelite akıl ve bilgiye dayalı rasyonaliteye ve aynı zamanda etik ve erdemden oluşan aksiyolojik değerlere üstün geldiğinde doğru ile yanlışlar birbirine karıştırılır ve bugüne değin de doğrusu bunlar vuku bulmuştur.

Bir devlet Başkanı, Hükûmet Başkanı, Cumhurbaşkanı, Başbakan ya da tek başına hazinenin anahtarını elinde bulundurabilir mi? Büyük bir makam sahibi olmak halkın bütçe hakkını ve hesap sorma hakkını ortadan kaldıracaktır mı? Muasır medeniyet yolunda ilerleyeceksek o zaman Enderûn ya da Bîrun ya da Hizane-i Has’lar oluşturularak bütçenin genellik ve birlik ilkeleri çiğnenebilir mi? Buna heves edilebilir mi? Devletin âlî menfaatleri ya da devletin yüksek menfaatleri “diyerek” Tahsîsât-ı Mestûre’nin haklılığı ve meşruiyeti izah edilebilir mi? Selef, halefi görmesin diye Tahsîsât-ı Mestûre’nin evraklarını ateşe verip yakabilir mi? Hazîne-i Âmire içindeki evraklar makamda iken gizlenir, makamdan sonra imha edilebilir mi?

Peki “kara bütçe” olarak bu Tahsîsât-ı Mestûre davasının haklı ve haksız tarafları açıklığa kavuşturulmuş mudur? Geçmişten dersler alınmış mıdır? Örtülü ödenek meselesi siyasi irade ve siyasi liderlikten çok daha önemli olan “sistem” bazlı ele alınarak kurallar ve kurumlarda bugüne değin düzeltmeler yapılmış mıdır?

Kaynakça

Aksoy, M. 1960. Partizan Radyo ve DP. Ankara: Forum Yayınları Seri:1.

⁹ Nadir Nadi, “Her Şeyin Yeri ve Sırası Var”, *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1960, s. 1.

¹⁰ Bu konudaki görüşler, bilgi ve belgeler için bkz. Naskali, 2005 ; Şen, 2007 ; Ciner, 2018; İleri, 1996 ; Özkan, 1996; Yalçın, 2019; Topuz, 2018. Özduygün, 2022. Özduygün & Koçlar, 2021; Yıldız, 1996; Demirkent,1995; Topuz, 1972; Deniz ve Özçağlayan. 2020; Feridunoğlu, 2006; Koyuncu, 1997.

¹¹ Duruşma Tutanaqları. Devlet Radyosunun DP Organı Haline Getirilerek Tek Fert veya Zümre İdaresi Kurmak Gayesiyle Propaganda Yapılması Suçuna Ait Dava, Esas: 1960/20. Ayrıca bkz. Aksoy, 1960; Asker, 2014; Erdi, 2006; Som, 2008.

Altan, M. 2022. "Besleme Basın"dan "Besleme Basın"a, P24 Bağımsız Gazetecilik Platformu, <https://platform24.org/arsiv/besleme-basindan-besleme-basina/>

Asker, A. 2014. "DP'nin Radyoyu İktidar Aracı Yapması: 1957 Seçim Sonuçlarının Radyo Aracılığıyla Erken Yayınlanması." İletişim Araştırmaları 12 (1):125-156.

Atay, F.R. 1960. "Besleme Hesapları Görülürken", Dünya, 27 Ekim 1960

Atay, F.R. 1961. "Kuyruk Deyip Geçmeyin", Dünya, 14 Mart 1961.

Bakacak, A. 2013. "1950 Seçimleri Sonrası Ulus Gazetesi'nin Muhalefete Geçiş". Atatürk Yolu Dergisi 13, sy. 51 (Ocak 2013): 541-61.

Ciner, Ş. 2018. Mesture, İstanbul, Asi Kitap.

Çakır, H. ve D.E. Yavalar, "Demokrat Parti İktidarı ve Basın", MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6 (3), 2017, 258.

Demirkent, N. 1995. Medya Medya, İstanbul: Dünya Yayınları.

Deniş, H.E. ve M. Özçağlayan. 2020. "Demokrat Parti Döneminde Basın-Siyaset İlişkisi ve Resmî İlânlar ile "Besleme Basın"ın Yaratılması", I. Ulusal Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Kongresinde Sunulan Tebliğ. https://www.researchgate.net/publication/340732066_Demokrat_Parti_Doneminde_Basin-Siyaset_Iliskisi_ve_Resmi_Ilanlar_ile_Besleme_Basinin_Yaratilmasi

Erdi, S. 2006. Yüksek Adalet Divanı Kararları 14 Ekim 1960-15 Eylül 1961, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

Erim, N. 1953. "Resmî İlân Meselesi", Ulus, 23 Şubat 1953, 1.

Erim, N. 1953. "Beslemenin Tarifi", Ulus, 24 Şubat 1953, 1-2.

Feridunoğlu, İ. C. 2006. "Çok Partili Siyasal Hayatımızda Medya Siyaset İlişkileri Bağlamında İktidar Olgusu", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9/44. s.1047-1062.

İleri, R.N. 1996. Örtülü Ödenek (27 Mayıs Menderes'in Dramı), Scala Yayıncılık, İstanbul.

Karataş, İ. 2021. "Nihat Erim'in Demokrat Parti İktidarının Bazı Faaliyetlerine Yönelik Muhalefeti (1950-1954)", History Studies, 13/3, June.

Koyuncu, İ. 1997. Türkiye'de Basın İktidar İlişkisi (1950-1954), Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Nadi, N. 1960. "Her Şeyin Yeri ve Sırası Var", Cumhuriyet, 9 Ekim 1960.

Naskali, E. G. 2005. (Haz.). Yassıada Zabıtları 1: Örtülü Ödenek Davası, İstanbul, Kitabevi Yayınları.

- Nietzsche, F. 2012. İnsanca, Pek İnsanca 2. Kitap, (Çev. L. Yarbaş), İstanbul: İlya Yayınevi.
- Ökte, S.K. 2023. "Demokrat Parti Döneminde Basınla İlişkiler Çerçevesinde 'Resmi İlan Ve Reklam' Uygulamaları (1950-1960)". Atatürk Yolu Dergisi, (Mayıs 2023): 240-77.
- Özduğun, Y. 2022. Demokrat Parti İktidarı Hakkındaki Mali Yolsuzluk İddialarının Yassıada Yargılamalarına ve Dönemin Siyasetine Yansımaları. Doktora Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özduğun, Y., & Koçlar, B. 2021. "Yassıada'da Örtülü Ödenek Davası: Basın ve Resmî Kurumlara Yapılan Harcamalar". Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları (40), 251-278.
- Özkan, T. 1996. Parsadan Hikâyesi: Cumhuriyet Tarihindeki Örtülü Ödenek Yolsuzlukları, İstanbul, Ad Yayıncılık.
- Pehlivan, M. 2024. "Sahte Balayının Sonu: Demokrat Parti İktidarında Politik Çatışmanın Bir Yansıması Olarak Ulus Gazetesinin Kapatılması", Ankara Üniversitesi İLEF Dergisi, 11:2. pp.52-87. 2024.
- Schumpeter, J.A. 1991. "The Crisis of the Tax State", in: R. Swedberg (ed.), Joseph A. Schumpeter: The Economics and Sociology of Capitalism, N.J. Princeton: Princeton University Press.
- Som, C. 2008. Parazitli Demokrasi Demokrat Parti'nin Radyo Davası, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul.
- Şen, E. 2007. Belgelerin Dilinden Yassıada'nın Karakütüsü, İstanbul: Zaman Kitap.
- Şirin, F.S. 2019. "Türk Siyasetinde Bir Kırılma Noktası: Falih Rıfkı Atay Yazınında Yassıada Duruşmaları". Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı, 17(27), 373-393.
- Topuz, H. 1972. Türk Basın Tarihi, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Yalçın, S. 2019. Efendi, Beyaz Türklerin Büyük Sırrı, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.; Topuz, H. 2018. Türk Basın Tarihi, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldız, N. 1996. "Demokrat Parti İktidarı (1950- 1960) ve Basın", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı: 1-4 Cilt: 51, ss. 481-505.